

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ім. І.Ф.КУРАСА

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№5 (566)

вересень–жовтень 2022

Головний науковий редактор:

академік НАН України *ВАЛЕРІЙ СМОЛІЙ*

Редколегія:

Геннадій Боряк (заступник головного наукового редактора), *Владислав Верстюк*, *Степан Віднянський*, *Віктор Горобець*, *Олександр Гуржій*, *Андреа Граціозі* (Неаполь, Італія), *Віктор Даниленко*, *Олександр Донік* (заступник головного наукового редактора, відповідальний за випуск), *Роман Дрозд* (Слупськ, Польща), *Станіслав Кульчицький*, *Олександр Лисенко*, *Володимир Литвин*, *Іван Патриляк*, *Руслан Пиріг*, *Сергій Плохій* (Кембридж, МА, США), *Олег Рафальський*, *Олександр Реєнт* (заступник головного наукового редактора), *Володимир Ричка*, *Олександр Рубльов*, *Петро Сас*, *Франк Сисин* (Торонто, Канада), *Валерій Солдатенко*, *Ігор Соляр*, *Тетяна Таїрова-Яковлева*, *Володимир Троцинський*, *Олександр Удод*, *Юрій Шаповал*, *Олексій Ясь*

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту історії України НАН України, протокол №9 від 5.09.2022 р.

«Український історичний журнал» включено до Переліку наукових фахових видань України, категорія «А» (наказ МОН України від 17.03.2020 р. №409)

Відповідальний секретар:

В'ячеслав Григор'єв

Редактори:

В'ячеслав Григор'єв

Ольга Донік

Макет і верстка:

Юлія Зінченко

Електронна версія:

uhj.history.org.ua/uk

history.org.ua/uk

«УІЖ» індексується в міжнародних наукометричних базах даних: EBSCO, ESCI (Web of Science Core Collection), Google Scholar, Index Copernicus, Slavic Humanities Index

Формат 70x100/16. Гарн. EB Garamond
Папір офсет. №1. Друк офсет. Ум. друк. арк. 19,5. Обл.-вид.арк.21
Тираж 230 прим. Зам. №79. Підписано до друку 26.10.2022 р.
Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ №24263-14103ПП
видане Міністерством юстиції України 27.12.2019 р.

UKRAINIAN HISTORICAL JOURNAL

Institute of History of Ukraine, I.F.Kuras Institute of Political and Ethno-National Research. Founded in 1957.
Published 6 times a year. Editor-in-chief Valerii Smolii. Address of the editorial office: 4, M.Hrushevskoho, office 501, Kyiv, Ukraine, 01001. Tel. +380(44) 278-52-34, fax +380(44) 279-63-62, e-mail: uhj@history.org.ua

Адреса редакції: вул. М. Грушевського, 4, офіс 501, Київ, Україна, 01001
Тел. +380 (44) 278-52-34, факс +380 (44) 279-63-62, e-mail: uhj@history.org.ua

Науковий журнал. Заснований 1957 р. Виходить 6 разів на рік. © Редакція «УІЖ»

ЗМІСТ

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: сучасні та історичні контексти, компаративні ретроспекції

Литвин М. (Львів). Воєнно-політична експансія більшовицької Росії на західні землі України в 1919–1923 рр.	4
Вронська Т. (Київ). Дорога у заслання депортованих із Західної України: друга половина 1940 – початок 1950-х рр.	18
Соляр І. (Львів), Артимишин П. (Львів). Між загрозою для суверенітету й регіональним лідерством: Україна та російські інтеграційні проекти на пострадянському просторі	31
Ільницький В. (Дрогобич), Старка В. (Тернопіль), Галів М. (Дрогобич). Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України	43

***

Повсякдення російсько-української війни: усна історія

«...якщо закінчиться їжа, от як пояснити дітям, що немає?!»: Мешканка Чернігова N про умови життя в місті під час російського наступу (24 лютого – 2 квітня 2022 р.) (запис і публікація О.Березовської, Київ)	56
--	----

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Кондратьєв І. (Чернігів). Остерське староство у другій половині XVI – на початку XVII ст.: формування системи земельних володінь	68
Волошенко В. (Київ, Україна – Гданськ, Польща). Історія «для народу»: творча спадщина М.Костомарова у світлі культурно-просвітницьких пропозицій читання другої половини XIX – початку XX ст.	83
Кудінов Д. (Суми), Пархоменко В. (Миколаїв). Сумський відділ Союзу 17 жовтня: формування та діяльність (1905–1914 рр.)	97
Лазуренко В. (Черкаси), Очеретяний В. (Переяслав). Селянське зерновиробництво в УСРР у другій половині 1920-х рр.: проблема державного диктату ...	112

МЕТОДОЛОГІЯ. ІСТОРИОГРАФІЯ. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

- Колесник І. (Київ).** «Українське ХІХ століття» в термінах і поняттях глобальної історії 121
- Даниленко О. (Київ), Даниленко С. (Київ).** Формування радянської податкової політики (початок 1920-х рр.): історіографічні аспекти 134
- Bevz M. (Lviv, Ukraine – Lublin, Poland), Balahutrak M. (Lviv).** Town Planning Schemes and Fortifications of the Map by R. d’Otto (1772) 150

ДИСКУСІЇ

- Гуржій О. (Київ).** До питання про формування всеросійського ринку: український контекст (друга половина ХVІІ ст.) 168

ПУБЛІКАЦІЇ

- «Списки про шляхетство» 1762 р.: маловідоме джерело до історії української козацької старшини (**вступна стаття й публікація С.Потапенко, Київ**) 177
- Листи Андре Мазона до Михайла та Катерини Грушевських (**вступна стаття й публікація В.Тельвака, Дрогобич; Є.Луняка, Ніжин**) 204

РЕЦЕНЗІЇ й ОГЛЯДИ

- Головко О. Русь і Польща в міжнародному житті Європи (Х – перша половина ХІІІ ст.) (**С.Копилов, Кам’янець-Подільський**) 217
- Новак А. Як поставала «імперія зла»? Досвід Центрально-Східної Європи (**О.Ковалевська, Київ**) 222

ХРОНІКА

- Вашук Д. (Київ), Калущкий С. (Кам’янець-Подільський).** ІІ круглий стіл «Від аристократії до еліти: домодерні та модерні ідентичності, ієрархії та середовище правлячої верстви» 225
- Таранець С. (Київ).** З історії книжкових зібрань Пилипонівської старообрядської громади м. Бершадь на Вінниччині (За матеріалами історико-археографічних та етнографічних експедицій) 228

ЮВІЛЕЇ

- Реєнт О. (Київ), Лисенко О. (Київ), Марущенко О. (Івано-Франківськ).** До 70-річчя доктора історичних наук, професора М.Кугутяка 233

Наукова література, видана Інститутом історії України НАНУ 2021 р. 238

CONTENTS

RUSSO-UKRAINIAN WAR: Modern and Historical Contexts, Comparative Retrospectives

Lytvyn M. (Lviv). Military and Political Expansion of Bolshevik Russia into the Western Lands of Ukraine in 1919–1923.....	4
Vronska T. (Kyiv). The Road to Exile of Deportees from Western Ukraine: the Second Half of the 1940s – the Beginning of the 1950s	18
Soliar I. (Lviv), Artymyshyn P. (Lviv). Between the Threat for Sovereignty and Regional Leadership: Ukraine and Russian Integration Projects in the Post-Soviet Space	31
Ilnytskyi V. (Drohobych), Starka V. (Ternopil), Haliv M. (Drohobych). Russian Propaganda as an Element of Preparation for Armed Aggression Against Ukraine.....	43

***

Everyday Life of the Russo-Ukrainian War: An Oral History

“...If the Food Runs Out, How Do You Explain to the Children That There Is None?!”: Woman N From Chernihiv About Living Conditions in the City During the Russian Offensive (February 24 – April 2, 2022) (record and publication by O.Berezovska, Kyiv)	56
--	----

HISTORICAL ARTICLES

Kondratiev I. (Chernihiv). The Starostvo of Oster in the Second Half of the Sixteenth – Early Seventeenth Centuries: The Formation of the System of Land Ownership	68
Voloshenko V. (Kyiv, Ukraine – Gdańsk, Poland). History “for the People”: M.Kostomarov’s Creative Heritage in the Context of Cultural and Enlightened Reading Proposals in the Second Half of the Nineteenth – the Beginning of the Twentieth Century.....	83
Kudinov D. (Sumy), Parkhomenko V. (Mykolaiv). The Sumy Section of the Union of 17 October: Formation and Activity (1905–1914).....	97
Lazurenko V. (Cherkasy), Ocheretianyi V. (Pereiaslav). Peasant Grain Production in UkrSSR in the Second Half of the 1920s: The Problem of State Dictate	112

METHODOLOGY. HISTORIOGRAPHY. SOURCES

Kolesnyk I. (Kyiv). “Ukrainian Nineteenth Century” in Terms and Concepts of Global History	121
Danylenko O. (Kyiv), Danylenko S. (Kyiv). Shaping Soviet Tax Policy (Early 1920s): Historiographical Aspects.....	134
Bezv M. (Lviv, Ukraine – Lublin, Poland), Balahutrak M. (Lviv). Town Planning Schemes and Fortifications of the Map by R. d’Otto (1772)	150

DISCUSSIONS

Hurzhi O. (Kyiv). On the Question of the Formation of the All-Russian Market: the Ukrainian Context (Second Half of the Seventeenth Century)	168
---	-----

PUBLICATIONS

<i>The Lists of the Nobility</i> (1762) As a Little-Known Source on the History of the Ukrainian Cossack Officers (introductory article and publication by S.Potapenko, Kyiv)	177
André Mazon’s Letters to Mykhailo Hrushevskiy and Kateryna Hrushevska (introductory article and publication by V.Telvak, Drohobych; Ye.Luniak, Nizhyn)	204

BOOK REVIEWS and SURVEYS

Holovko O. Rus and Poland in the International Life of Europe (Tenth – First Half of the Thirteenth Centuries) (S.Kopylov, Kamianets-Podilskiy)	217
Novak A. How Did the Empire of Evil Emerge? The Experience of Central and Eastern Europe (O.Kovalevska, Kyiv) ...	222

CHRONICLES

Vashchuk D. (Kyiv), Kalutskiy S. (Kamianets-Podilskiy). 2nd Round Table “From Aristocracy to Elite: Pre-Modern and Modern Identities, Hierarchies and the Environment of the Ruling Stratum”	225
Taranets S. (Kyiv). From the History of Book Collections of the Pylyponivska Old Believer Community of Bershad in Vinnychchyna (Based on the Materials of Historical, Archeographic and Ethnographic Expeditions)	228

ANNIVERSARIES

Reient O. (Kyiv), Lysenko O. (Kyiv), Marushchenko O. (Ivano-Frankivsk). To the 70th Anniversary of Doctor of Historical Sciences, Professor M.Kuhutiak	233
---	-----

Scientific Literature Published by the Institute of History of Ukraine National Academy of Science of Ukraine in 2021 238